

Kirjastoalan koulutus – pieni mutta yhteiskunnallisesti tärkeä

[Tuomi Pirjo](#)

18.2.2013 :: [Energia ja ympäristö](#), [Internet ja ICT](#), [Luovat alat](#)

Kirjastot ovat kaikille tuttuja paikkoja. Kuntien ja ammattikorkeakoulujenkin palveluja mittaavissa kyselyissä kirjastojen arvostus ja merkitys nousee korkealle. Toisaalta kirjastoalan koulutus on hyvin huonosti tunnettua. Usein vielä nykyäänkin kuulee kommentteja, kuten ”pitääkö kirjastoalallekin opiskella”.

Kirjastoalan koulutus nykypäivän Suomessa

Kirjastoasetuksen [\[1\] \(#cite-text-0-0\)](#) mukaan yleisten kirjastojen kirjastoammatillisista työntekijöistä vähintään 45 %:lla tulee vuoteen 2016 mennessä olla korkeakoulututkinto ja sen lisäksi vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot. Tämän vaatimustason täyttää 38 % työntekijöistä [\[2\] \(#cite-text-0-1\)](#).

Ammattikorkeakoulutasoista kirjastoalan koulutusta tarjoavat Turun, Oulun ja Seinäjoen ammattikorkeakoulut. Aloituspaiikkoja näissä on tällä hetkellä yhteensä noin 70. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) vuoden 2013 aloituspaikkavähennysvaatimusten seurauksena määrä tulee jonkin verran pienenemään. Kirjastoalan korkeakouluopintoja voi suorittaa myös Oulun ja Tampereen yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa, joissa voi suorittaa kandidaatti-, maisteri- tai tohtoriopintoja informaatiotutkimuksen alalta.

Kirjastoalan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnot eroavat sisällöllisesti hyvin paljon toisistaan. Ammattikorkeakouluissa opinnot ovat lähtökohtaisesti kirjastotyön käytäntöihin orientoituvia, mutta esimerkiksi harjoittelujaksot sisältyvät pakollisina myös yliopisto-opintoihin.

Suomessa on niin sanottuja yleisiä kirjastoja eli kuntien ja kaupunkien pää- ja lähikirjastoja noin 1 000. Kirjastoammatillisia työntekijöitä näissä on vuoden 2011 tilaston [\[2\] \(#cite-text-0-1\)](#) mukaan noin 3 600 henkilötyövuotta. Kirjastot voivat itse päättää erilaisissa työtehtävissä käytettävistä ammattinimikkeistä sekä myös niihin vaadittavista pätevyyksistä. Ainoastaan kunnan kirjastolaitosta tai yhtä tai useampaa toimipistettä johtavalta vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto. Käytännössä siis ammattikorkeakoulussa suoritettu kirjasto- ja tietopalvelun tradenomin tutkinto pätevöittää kaikkiin muihin yleisten kirjastojen virkoihin.

Yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja muita tiedekirjastoja on Suomessa yhteensä noin 300 ja kirjastoammatillisen henkilökunnan määrä niissä on noin 1 300 henkilötyövuotta [\[3\] \(#cite-text-0-3\)](#). Tiedekirjastoissa henkilökunta työskentelee hyvin erilaisilla ammattinimikkeillä ja pätevyyksillä. Työvoimaa rekrytoitaessa korostuvat usein erityistaidot ja -tietämys, jotka liittyvät kehysorganisaation tuntemukseen ja siihen liittyvään erityisosaamiseen.

Koulutuksen historiaa

Kirjastoalan ammattikorkeakoulutasoinen koulutus alkoi 1990-luvulla kolmella paikkakunnalla eli Seinäjoella, Oulussa ja Turussa jo väliaikaisen ammattikorkeakouluvaiheen aikana.

Seinäjoella koulutus alkoi suuntautumisvaihtoehtona Kaupan- ja hallinnon yksikössä vuonna 1992 ja muuttui koulutusohjelmaksi vuonna 2001.

Oulussa kirjastoalan ammattikorkeakoulutus aloitettiin vuonna 1993 suuntautumisvaihtoehtona liiketalouden koulutusohjelmassa. Omaksi kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmaksi se muuttui vuonna 1996.

Varsinais-Suomen väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa koulutusohjelma aloitettiin Raision yksikössä 1998. Vuonna 2003 koulutus siirtyi Turkuun. Turussa on vuodesta 2011 alkaen voinut suorittaa myös kirjasto- ja tietopalvelualan ylemmän amk-tutkinnon.

Koulutusohjelmien nimeksi vakiintui kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma ja tutkintonimikkeeksi tradenomi. Tradenomi-nimike vakiintui, koska koulutusala kuului Kaupan- ja hallinnon yksikköön (myöhemmin Liiketalouden yksikkö) kaikissa ammattikorkeakouluissa.

Vuonna 2003 koulutusalat luokitettiin Opetushallinnossa uudelleen. Kirjasto- ja tietopalveluala siirrettiin kulttuurialan ryhmään viestintä- ja informaatiotieteet. Tutkintonimikkeenä säilyi edelleen liiketalouden perustutkinto, tradenomi.

Nykyisin koulutusohjelma on Seinäjoen ammattikorkeakouluissa sijoitettu Kulttuurialan yksikköön ja Turun ammattikorkeakoulussa Sähköisen viestinnän yksikköön. Oulussa koulutusohjelma toimii

edelleen Liiketalouden yksikössä. Turussa ja Oulussa koulutus kuuluu vuoden 2012 alusta yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alaan.

Mitä osaamista kirjasto- ja tietopalvelun koulutus tuottaa?

Oulun seudun ammattikorkeakoulussa painotetaan kirjastotyössä tarvittavia erityistaitoja, kuten tiedontallennusta ja -hakua, kirjallisuuden tuntemusta, julkaisutuotantoa, kirjastossa tarvittavia atk-taitoja, asiakaspalvelua sekä erityisaloja, kuten musiikkikirjastotyötä ja lasten kirjastotyötä. Ammatillisten opintojen lisäksi koulutus tarjoaa tietoteknisiä, hallinnollisia ja juridisia opintoja sekä projektiopintoja.

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa korostetaan kirjastotyön olevan kulttuuri- ja tietotyötä, mutta perusopintoihin kuuluu myös yrittäjyyteen ja projektityöskentelyyn perehdyttäviä opintoja. Keskeisinä opinnoissa ovat kirjasto- ja tietopalvelutyön ydinasiat eli kokoelmatyö, tiedon ja julkaisujen saattaminen asiakkaiden käyttöön, tietojenkäsittelytaidot ja perehtyminen kirjastoalan erilaisiin toimintoihin.

Turun ammattikorkeakoulussa painotetaan asiakaskeskeistä palvelunäkemyttä, tiedon tuotannon ja median tuntemusta, tietopalvelun käytännöllistä osaamista, monipuolista tietotekniikan hallintaa sekä markkinointi-, yhteistyö- ja viestintätaitoja. Opiskelija saa yleisnäkömyksen tietointensiivisten palveluyritysten toiminnasta. Hän voi lisäksi erikoistua tietyn alan tietohuollon asiantuntijaksi yhdistelemällä opintoja muiden koulutusohjelmien ja korkeakoulujen tarjonnasta.

Rakenteellisesti ja sisällöllisesti opetussuunnitelmien tasolla mainitut kolme koulutusohjelmaa poikkeavat toisistaan, mutta koulutusohjelmille on myös opetushenkilökunnan yhteistyönä luotu yhteiset osaamisaluekohtaiset kompetenssit tämänhetkisten osaamisaluekuvausten pohjalle (taulukko 1).

Taulukko 1. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmien osaamisaluekohtaiset kompetenssit

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma, Tradenomi

Kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus
Tiedon organisointiosaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Osaa arvioida, valita ja käyttää tarkoituksenmukaisia aineiston luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiä.• Osaa noudattaa tiedon organisointiin liittyvää toiminnan ohjausta.• Osaa hyödyntää fyysisiä ja virtuaalisia ympäristöjä kirjastojen toiminnassa eri käyttäjäryhmien näkökulmasta.
Tiedonhakuosaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Osaa kuvata tiedonhakuprosessin.• Osaa hakea tietoa asiakkaan tarpeita varten erilaisia tietojärjestelmiä ja tiedonlähteitä hyväksikäyttäen.• Osaa arvioida, valita ja hyödyntää relevantteja tiedonlähteitä.• Osaa ohjata ja opastaa asiakkaita tiedonhaussa ja tiedonlähteiden hyödyntämisessä.
	<ul style="list-style-type: none">• Osaa tunnistaa kirjastoverkon keskeiset kansalliset tietojärjestelmät.

Tieto- ja viestintätekniinen osaaminen

- Osaa käyttää kirjastojärjestelmien perustoimintoja.
- Ymmärtää tietojärjestelmien merkityksen kirjasto- ja tietopalvelutoiminnassa ja sen kehittämisessä.
- Osaa soveltaa kirjasto- ja tietopalvelutoiminnassa avoimen verkon mahdollisuuksia.
- Hallitsee yleiset tieto- ja viestintätekniiset perustaidot.

Palveluosaaminen

- Osaa toimia kirjastoammatillisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä virtuaalisissa ja fyysisissä ympäristöissä.
- Osaa tunnistaa, kuunnella ja tavoittaa kirjaston eri käyttäjäryhmiä ja kirjaston ei-käyttäjiä.
- Osaa kehittää yhteisölähtöisiä kirjasto- ja tietopalveluja.
- Osaa järjestää ja toteuttaa tapahtumia.

Kokoelmaosaaminen

- Ymmärtää tiedon tuotannon prosessit ja julkaisujen jakelukanavat.
- Osaa kehittää, arvioida ja uudistaa aineistokokoelmia erilaisten asiakasryhmien tarpeisiin.
- Osaa avata ja promotoida aineistoja ja niiden sisältöjä.

Yhteisöllinen osaaminen

- Osaa löytää, tunnistaa ja osallistaa eri asiakasyhteisöjä kirjasto- ja tietopalvelutoimintaan ja niiden kehittämiseen.
- Ymmärtää sidosryhmien tarpeita ja osaa toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.
- Osaa työskennellä ja kehittää organisaation toimintaa moniammatillisissa ja -kulttuurisissa työyhteisöissä.
- Osaa ja haluaa jakaa omaa osaamistaan ja tietämystään ammatti- ja työyhteisössä.
- Hyväksyy ja pyrkii ymmärtämään erilaisia mielipiteitä.

Ala vaatii monia ammatillisia kompetensseja, jotka ovat yhteisiä kaikille kirjastosektoreille. Toisaalta on myös useita ammatillisen erityisosaamisen alueita, joita tarvitaan vain tietyn tyyppisessä kirjasto- tai tietopalveluympäristössä. Harjoittelujaksoilla sekä erilaisilla projekti- ja oppinäytetöillä opiskelijat voivat laajentaa osaamistaan haluamallaan kirjasto- ja tietopalvelusektoreilla. Toisaalta jos kaikilla opintojaksoilla kyettäisiin lisäämään työelämälähtöistä oppimista, oppimistehtävien valinnalla voitaisiin syventää myös eri organisaatioissa tarvittavia erityistaitoja.

Kirjastoalan korkeakouluopinnot Suomessa:

[Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma](http://www.oamk.fi/koulutus_ja_hakeminen/nuoret_suomenkielinen/yhteiskuntatieteet_liiketalous_ja_hallinto/index.php?sivu=kirjasto)

(http://www.oamk.fi/koulutus_ja_hakeminen/nuoret_suomenkielinen/yhteiskuntatieteet_liiketalous_ja_hallinto/index.php?sivu=kirjasto)

[Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma](http://www.seamk.fi/?Deptid=1391) (<http://www.seamk.fi/?Deptid=1391>)

[Turun ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma](#)

[Oulun yliopisto, Informaatiotutkimuksen koulutusohjelma \(http://www oulu.fi/informaatiotutkimus/\)](http://www oulu.fi/informaatiotutkimus/)

[Tampereen yliopisto, Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media \(http://www.uta.fi/opiskelu/oppiaineet/informaatiotutkimus.html\)](http://www.uta.fi/opiskelu/oppiaineet/informaatiotutkimus.html)

[Åbo Akademi, Informaatiotutkimus \(http://www.abo.fi/institution/fi/informationsvetenskap\)](http://www.abo.fi/institution/fi/informationsvetenskap)

Lähteet

1. [^][Kirjastoasetus 1157/2009](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091157). Hakupäivä 10.6.2012.
2. [^]_{ab} Suomen yleisten kirjastojen tilastot. 2011. Hakupäivä 10.6.2012.
<http://tilastot.kirjastot.fi/>
3. [^] Tieteellisten kirjastojen tilastotietokanta. 2011. Hakupäivä 10.6.2012.
<https://yhteistilasto.lib.helsinki.fi/index.jsp>